



Regimantas Gudelis – Klaipėdos universiteto Chorvedybos ir pedagogikos katedros profesorius, socialinių mokslų daktaras, Muzikologijos instituto vyriausiasis mokslinis bendradarbis.
Moksliniai interesai: chorinis menas, chorinio meno istorija, dainų šventės.

Adresas: Kristijono Donelaičio g. 4, LT-92144 Klaipėda.

Telefonas: (+370 ~ 46) 252 836.

El. paštas: Regimantas.gudelis@gmail.com.

Regimantas Gudelis – Ph. D. in Social Sciences, Research Fellow at the Institute of Musicology, Prof. at the Department of Conducting and Pedagogics, Faculty of Arts, Klaipėda University (Lithuania).

Research interests: choral music, history of choral music, song festival.

Address: Kristijono Donelaičio str. 4, LT-92144 Klaipėda.

Phone: (+370 ~ 46) 252 836.

E-mail: Regimantas.gudelis@gmail.com.

Regimantas Gudelis

Klaipėdos universitetas

DAINŲ ŠVENČIŲ IŠTAKOS IR LIUTERONIŠKOJI MUZIKINĖ TRADICIJA

Anotacija

Straipsnyje nagrinėjama liuteroniškosios muzikinės tradicijos įtaka dainų švenčių pradžiai (XIX a. antroji pusė) Šveicarijoje, Vokietijoje ir Baltijos šalyse. Tyrimo objektas – dainų šventės, aspektas – chorvedybinis-kultūrologinis. Dainų šventės gimė liuteroniškuose Šveicarijos ir Vokietijos kraštuose, o iš jų su vokiečių kolonistais atkeliavo į Baltijos šalis. Teigiama, jog liuteronų muzikinės tradicijos stiprybė yra bendruomeninis giedojimas, priartinęs visuomenę prie choro ir inspiravęs mėgėjų chorų sąjūdį. Dainų švenčių atsiradimą paskatino ir istorinės politinės prielaidos: kapitalizmo įsigalėjimas, nacijų formavimasis, tautinių atgimimų sąjūdžiai.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: dainų šventės, chorai, liuteronai, Šveicarija, Vokietija, Baltijos šalys, bendruomeninis giedojimas, tradicija, nacijos formavimasis.

Abstract

The article analysis the influence of the Lutheran musical tradition on the rise of the Song Festivals (the second half of the 19th century) in Switzerland, Germany and the Baltic lands. Song festivals were born in Lutheran lands of Switzerland and Germany, from where they were transferred by German colonists to the Baltic lands. Lutheran chanting traditions are the outcome of the communal chanting and choirs. Moreover, the rise of Song Festivals was induced by historical and political preconditions – the dominance of capitalism, the processes of the nations formation, the movements of the national rebirth.

KEY WORDS: Song Festivals, choirs, Lutheran, Switzerland, Germany, Baltic lands, communal chanting, tradition, nations formation.

I ž a n g a

Dainų šventės gimė XIX a. antrojoje pusėje Šveicarijoje (1843) ir Vokietijoje (1845). Chorų sąjūdis ir dainų šventės minimu laikotarpiu buvo persmelkti nacijos vienijimosi ir valstybės formavimosi ideologija. Tai politizavo šventę kaip reiškinių. Ilgainiui vokiečiai per savo diasporas dainų švenčių patirtį pernešė į kitas liuteroniškas šalis, pirmiausia į Estiją ir Latviją, kuriose jos tapo nacionalinės kultūros reiškiniais. Ši kultūrinė komunikacija rodo liuteroniškosios ideologijos ir muzikinės tradicijos *atvirumą* ir *toleranciją* vietinėms kultūroms¹.

Šveicarija ir Vokietija iš kitų Vakarų Europos šalių nuo pat baroko epochos išsiskyrė iškiliais muzikos genijais, chorinės muzikos žanrų gausa, novatoriškomis muzikinio lavinimo metodikomis, bendruomeniniu giedojimu liuteronų² bažnyčiose. Akivaizdu, jog tokį aukštą choro prestižą šiose šalyse inspiravo liuteronybė, kuri per giedojimo jungtį mokykla–bažnyčia suformavo stabiliai veikiančią chorinio meno ugdymo sistemą.

¹ I. Lukšaitė savo kapitaliniame darbe apie reformaciją Lietuvos Didžiojoje kunigaikštystėje ir Mažojoje Lietuvoje XVI–XVII a. mini kelis kultūros įtakos ženklus. Vienas jų – demokratizavimas: „<...> naujovės plitimas kilmingųjų luome ir jos spartus „nusileidimas“ iš didikų į bajorijos sluoksnį liudijo reformacijos skatintą intensyvių kultūros procesą“ (Lukšaitė I. *Reformacija Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje ir Mažojoje Lietuvoje. XVI a. trečiasis dešimtmetis – XVII a. pirmasis dešimtmetis*. Vilnius: Baltos lankos, 1999, 574). Dar kitas bruožas: „<...> naujų reišikinių gyvavimo kultūros sistemose aspektas – jų perkūrimas ir derinimas prie paveldėtojo kultūros klogo“ (ten pat, 575). Apibendrinama visuomeninė reformacijos reikšmė raštijai ir spaudos kūrimui gimtąja kalba, I. Lukšaitė teigia, kad „reformacija buvo stipri paskata šiai naujovei įžengti į lietuvių tautos kultūrą, sukūrė lietuvišką spaudą, kuri pradėjo veikti ne tik bajorų, bet ir liaudies kultūros formomis gyvenančių sluoksnių raštingumo lygi, keisti liaudies tikėjimo pavidalus“ (ten pat, 577).

² Straipsnyje iš tikrųjų kalbama apie liuteroniškąją – vokiečių chorinę tradiciją. Protestantiškoji giedojimo tradicija, kaip žinome, eina nuo reformacijos pradžios – hugenotų judėjimo Prancūzijoje, Jano Huso (1369–1415) vadovaujamų husitų Čekijoje. Iš čia terminas *protestantizmas*, *protestantiškasis choralas* ir pateko į muzikologinę literatūrą. Vis dėlto terminas *protestantai* (ar *evangelikai*) yra labai platus ir apima ne tik tradicines, bet ir naujas bažnyčias, pvz., Tikėjimo žodžio ir kt. Todėl straipsnio autorius tekste laikosi tikslesnio objekto apibrėžimo – *liuteroniškasis choralas*, *liuteronybė*. Dainų šventėms Vokietijoje iš tiesų įtaką darė būtent Liuteronų bažnyčia. Esama tam tikro neapibrėžtumo ir vokiškoje literatūroje, nes 1830 m. Prūsijos karalius uždraudė terminą „Liuteronų bažnyčia“ (*Lutherische Kirche*) ir įsakė ją vadinti „Evangelikų bažnyčia“ (*Evangelische Kirche*). Į Evangelikų bažnyčių buvo įtraukta ir Reformatų bažnyčia, tačiau po Friedricho Willhelmo mirties XIX a. jai grąžintas pavadinimas *Reformierte Kirche* (liuteronams paliko *Evangelische Kirche*).

Bendruomeninis giedojimas³ – pirmą kartą chorinė veikla, pirmoji *muzikos* pamoka, vartai į metodiškai organizuotą daugiabalsį chorą. Giedojimas, šalia savo tiesioginės paskirties – žmonių įtraukimo į liturginį veiksmą, skatina jų bendruomeniškumą, susiklausymą, moralinį įsipareigojimą konfesijai ir tautai. Visa tai, susidarius palankioms sąlygoms, gali būti reali *psichologinė* prielaida aukštesnio lygio chorinei veiklai.

Straipsnyje, aptariant dainų švenčių genezę, nemenkinamas ir katalikiškų chorų vaidmuo, nes jie pačioje Vokietijoje nemažai prisidėjo prie dainų švenčių atsiradimo ir tokios tradicijos įtvirtinimo. Atsižvelgdamas į tai, autorius pagrindinę tezę, teigiančią, jog dainų šventės yra liuteroniškosios muzikinės tradicijos padarinys, interpretuoja plačiai, neryškindamas atskirties tarp skirtingų konfesijų. Tuo labiau kad profesionaliajame vokiečių choriniame mene žymių takoskyrų nėra; didieji kompozitoriai, pradedant nuo J. S. Bacho iki vėlyvųjų laikų, sakralinę muziką kūrė ir vokiškais liuteroniškais, ir lotyniškais katalikiškais tekstais, bažnyčiose vykdavo religinės muzikos koncertai. Turint tai omenyje, iškeltai tezei argumentuoti pamatiniu kriterijumi imama *tradicija* plačiąja prasme (nuostatos, meniniai faktai, giesmių ir dainų repertuaras, istoriografinė medžiaga etc.). Argumentacijai pasitelkiama ir šiuolaikinių tarptautinių dainų švenčių – „Dainų tilto“ (Tallinas, 1991) bei jau įvykusių šešių Šiaurės ir Baltijos šalių dainų švenčių – patirtis. Jose taip pat apstu išpūdingų liuteronybės simbolizmo atspindžių.

Dainų švenčių atsiradimui neabejotinai įtakos turėjo ir aptariamai politiniai-ekonominiai veiksniai. Straipsnyje atskirai nėra apžvelgiami liuteronybės ideologiniai postulatai⁴; liuteroniškoji giedojimo tradicija analizuojama kultūrologijos ir chorvedybos mokslų aspektu.

³ Bendruomeninį giedojimą iš dalies galėtume prilyginti masiniam dainavimui pasaulietiškosios kultūros sferoje. Šis dainavimo lygmuo siejasi su situatyviu choru, t. y. iš anksto nesusirepetuotu dainavimu būtinesėse situacijose (mitinguose, proginiuose susibūrimuose etc.). Konfesinės bendruomenės giedojimas laikytinas aukštesniu choro organizacijos lygmeniu. Toks choras nuolat gieda šventadieniais (vadinasi, repetuoja) ir alieka liturginių švenčių sekos apibrėžtą repertuarą, todėl turi didesnę ugdomąją ir meninę vertę.

⁴ Straipsnio autorius pritaria minėtai I. Lukšaitės pozicijai, todėl negali pažodžiui sutikti su kun. Juozo Lomano teiginiu, kad „einant iš viduramžių į naujuosius amžius Europos tautos vis daugiau įsigali kraštutinio nacionalizmo idėjos. Ir tokiame kraštutiniame nacionalizme takus praskynė Liuteris. Jo sukurta „vokiškoji krikščionybė“ daugeliu atžvilgiu primena senovės stambeldiškojo pasaulio tautinės valstybės globoje buvusias religijas. Paveikęs krikščioniškąjį universalizmą, turėjo sekti aštresnis Europos tautų susidūrimas ir nuolat besikartojantys karai dėl pirmenybės“ (Lomanas J. (kun. Juozas Lomanas). *Quo*

Problema: kokie liuteronų giedojimo tradicijos elementai galėjo paskatinti dainų švenčių atsiradimą? Kokią įtaką turėjo visuomeniniai-politiniai šveicarų ir vokiečių pilietiniai siekiai (XIX a. antrojoje pusėje – XX a.)?

Aktualumas: dainų šventės genezės tyrinėjimas leidžia plačiau pažvelgti į dabartinių Lietuvos, Latvijos ir Estijos dainų švenčių atsiradimo prielaidas. Žinoma, jos dar nėra deramai ištyrinėtos ir argumentuotos, todėl kai kada linkstama iškelti lokaliųjų ir sumenkinti universaliųjų prielaidų reikšmę.

Atsižvelgus į tiriamojo objekto daugiareikšmiškumą, straipsnyje pateiktos įžvalgos ir išvadiniai teiginiai gali būti laikomi diskusiniais.

Objektas – ankstyvosios (XIX a. antrosios pusės) dainų šventės.

Metodai: istorinė–menotyrinė analizė, giedojimo reiškinių stebėjimas⁵ ir vertinimas, repertuaro analizė.

Šveicarų ir vokiečių literatūroje yra nemažai graviūrų bei fotonuotraukų su dainų švenčių ir jungtinio choro vaizdais. Tai svarbi faktologinė medžiaga, tačiau dėl silpnos jos poligrafinės kokybės šią medžiagą dėti į straipsnį atsisakyta.

Liuteronų giedojimo tradicija chorinės pajautos aspektu

Tema, kurios tyrimo dalyku būtų *apibendrinta* protestantizmo įtaka dainų švenčių atsiradimui ir sklaidai, straipsnio autoriaus žiniomis, iki šiol nebuvo tyrinėta. Protestantizmo, kaip ideologinio ir kultūrinio veiksnio, įtaka chorams ir dainų šventėms fragmentiškai užfiksuota tik dainų šventės rengusių kraštų menotyrinėje ir enciklopedinėje literatūroje. Gausiausia šiuo

vadis, modernioji Europa? Vilnius: MMV, 2005, 112–113). Straipsnio autorius mano, kad nacionalizmas, taigi ir tautinis atgimimas, kilo kaip objektyvi istorinė realybė, kurią veikė visuomenės raidos procesai: feodalizmą keičiantis kapitalizmas, nacijų formavimasis ir viena kalba kalbančių valstybių kūrimas etc. Be to, autorius įžvelgia ir vokiškojo liuteronizmo sąlyginį tolerantiškumą Estijos ir Latvijos šalyse (XIX a.), kuriose nacionalinė inteligentija, chorai ir dainų šventės iškilo ant vietos vokiečių liuteroniškosios kultūros pagrindo.

⁵ Straipsnio autorius, giedojimo klausėsis daugelyje Europos liuteronų bažnyčių, taip pat Europos katalikiškuose centruose (Lurdas, Santiago de Compostela, Roma etc.), liuteronų giedojimo tradiciją *chorinės praktikos* požiūriu vertina ypač aukštai. Tačiau, kaip minėta, jis vadovaujasi ekumenizmo principu, todėl šiame straipsnyje neturi tikslo pagal giedojimo padėtį supriešinti mums žinomas europietiškas konfesijas. Svarbiau yra tai, kad girdimoji patirtis straipsnio autoriui leido pažinti liuteroniškąją giedojimo tradiciją ir tai savo ruožtu pagilino jo žinias apie nagrinėjamą objektą.

klausimu yra vokiečių literatūra⁶. Šveicarų ir vokiečių dainų švenčių istorijai skirtas išsamus (tiesa, bene vienintelis) R. Thomanno⁷ darbas. Prieštaringa situacija temos atžvilgiu susiklostė Estijoje ir Latvijoje. Šių šalių publicistinėje literatūroje žinių apie ankstyvasias vokiečių dainų šventes tuometinėje Lifliandijoje, į kurią įėjo Latvija ir Estija, nėra. Estai ir latviai akcentuoja tik nacionalinių dainų švenčių pradžią, o vokiškąjį palikimą laiko istorine praeitimi. Daugiau informacinės medžiagos apie vokiškąsias dainų šventes šiame areale galima rasti tik M. Poolos kandidato disertacijoje⁸.

Dainų šventės Europoje buvo rengiamos Šveicarijoje, Vokietijoje, Švedijoje, Suomijoje, dabar – tik Estijoje, Latvijoje ir Lietuvoje. Kadaisė nedidelių chorų susibūrimų būta Norvegijoje, 1939 m. Vilniuje lenkų chorai (Vilniaus, Varšuvos, Lvovo) surengė savo vienintelę šventę.

Reformacija – vienas didžiausių Vakarų Europos perversmų, paveikusių visas visuomeninio gyvenimo sritis: ideologiją, politiką, Bažnyčią, kultūrą, meną. Pagrindinis liuteronų muzikos žanras – choralas (giesmės, himnai): „Tai nacionalinių muzikos ypatumų sukaupusi muzikinė emblema, kurios išskirtinumą nulėmė milžiniška kultūrinė bei socialinė tiek choralo, choralinių išdailų, tiek ir kitų choralą integruojančių kompozicijų reikšmė visam vokiečių muzikos barokui. Antra vertus, protestantiškasis choralas yra tikra reformacijos ir jos kultūrinės ideologijos išdava.“⁹

Liuteronybė aukštino muziką ir giedojimą ir, šalia teologijos, ją laikė svarbiausia dvasinės veiklos sritimi. Konstruktyvi tokios nuostatos pasekmė akivaizdi: pradedant baroko epocha iki šiol liuteroniškos šalys (Vokietija, Švedija, Suomija, Estija, Latvija) yra chorinio meno lyderės. Joms neprilygsta net tokios senų muzikinių kultūrų katalikiškos šalys, kaip Italija, Ispanija, Prancūzija, Lenkija etc. Išskirtiniu liuteronybės nuopelnu choriui menui laikytina giedojimo bendruomeniškumo – masiškumo inspiracija. Bendruomeninis giedojimas religinės praktikos vietose (bažnyčioje,

⁶ Die Musik in Geschichte und Gegenwart. *Allgemeine Enzyklopädie der Musik begründet von Friedrich Blume*. Zweite, neubearbeitete Ausgabe herausgegeben von Ludwig Finscher. Sachteil 2. Bärenreiter-Kassel, Basel, London, New York, Prag Mtezler, Stuttgart, Weimar. [1995]. II, 774–814.

⁷ Thomann R. *Der eidgenössische sängerverein 1842–1942*. Zürich: Institut Orell Füssli A.-G., 1942.

⁸ Поола М. Певческие праздники и их воздействие на трудящихся Эстонской ССР. Автореф. канд. дис. Москва: МГИК, 1974.

⁹ Daunoravičienė G. Protestantiškasis choralas. Protestantiškojo choralo išdailos. *Muzikos kalba* II. *Barokas*. Vilnius, 2003, 2.

namuose) ir kitose viešose erdvėse skatina chorinio meno demokratizmą ir plėtrą, ugdo visuomenės dvasines galias, skleidžia santarvę.

Liuteronizmo pradininkas Martinas Lutheris, muzikalus žmogus, sukūręs 35–37 giesmes, diegdamas giedojimą ir choralą į religinę praktiką¹⁰, apie sistemingą muzikinio ugdymo koncepciją ir chorų plėtrą negalvojo, nes jam ir jo bendražygiams rūpėjo bendresni dalykai: giedojimu sleisti savo idėjas, parapijose palaikyti dvasinę darną, vienyti žmones. Vis dėlto nuolatinis dėmesys giesmei, įdiegtas ryšys tarp giedojimo mokykloje ir parapijos bažnyčioje laikui bėgant virto sisteminė muzikinio ugdymo pedagogine koncepcija. Įtvirtinamos kelios pamatinės muzikinės veiklos nuostatos: bažnyčių kongregacijose privalomas liuteroniškų giesmių (himnų, psalmių) giedojimas gimtąja kalba; rūpinamasi visuotiniu vaikų muzikos mokymu mokyklose, nepertraukiama giedojimo praktika bažnyčioje ir mokykloje; siekiama, kad muzikos prestižas parapijų mokyklose būtų kuo aukštesnis¹¹.

Remiantis šiomis nuostatomis liuteroniškuose kraštuose buvo išugdytas stiprus chorinis potencialas ir praktinėmis pastangomis išplėtotas pilietinis, konfesinis, moralinis ir kultūrinis tinklas, aprėpęs visas vokiečių apgyvendintas geografines erdves. Humanitarinės kultūros kontekste tai ir visuotinė chorinė sąmonė, masinė choro pajauta.

Pajauta – nauja sąvoka estetologijoje. Ji apibrėžiama kaip „dvasinis kokio nors reikšmingumo, kurį pripažįstame asmenims, daiktams, meno kūriniams, teoriniams tekstams ar kitokiems religiniams, moraliniams ir kitiems reiškiniams, išgyvenimas arba įžvalga“¹². Pajauta – tai išgyvenimas net to, „kas mums dažnai yra neaišku, nesuprantama, verbaliai ir logiškai

¹⁰ Liuteronų giesmynai buvo leidžiami nuo pat reformacijos įsitvirtinimo. Vienuose jų pateikiamos giesmės tik su melodijomis, kituose – ir daugiabalsės choralo išdailos. Johanno Walterio (1496–1570) giesmių rinkinys (*Choralbearbeitung*) buvo keturių–penkių balsų, o pagrindinė melodija *cantus firmus*, remiantis senąja tradicija, tenoro balse. Suprantama, tokių išdailų melodiją giedoti bendruomenei buvo sunku, todėl Lucas Osianderis (1534–1604) melodiją perkėlė į pirmąjį balsą. Nuo to laiko likę trys balsai sudaro melodijos akordinį foną. Šis choralo išdailinimas vadinosi paprastuoju choralu (*Schlichterchoral*), arba *kancionalu* (žr. Daunoravičienė, 37–54). Dabar muzikai kasdienėje aplinkoje terminą „choralas“ rečiau vartoja. Jį dažniausiai keičia „giesmė“ (sinonimas „himnas“). Giesmes bendruomenė bažnyčioje gieda unisonu, o choralai – tai jau giesmės, harmonizuotos chorui (dažniausiai keturiems mišriems balsams).

¹¹ Education in Music. III. Renaissance and Reformation school. *The New Grove Dictionary Music & musicians*, vol. 6. London, 9–11.

¹² Mureika J. Dvasingumo pasireiškimo prasmė. *Dvasingumas žmogaus pasaulyje*. Vilnius, 2001, 50.

neapibrėžiama. Tuo pat metu ji yra ir kūrybinė energija, viena svarbiausių žmogaus dvasinių galių¹³. Tokia pajautos samprata leidžia teigti, jog visu-minis tautos, krašto chorinės veiklos rezultatas, kurį esame įpratę vadinti tradicija, yra ne tik sukurtos meninės vertybės (kūriniai, chorai, atlikėjiškoji kultūra), bet ir aukštasis sąmonės fenomenas – apibendrinta *visuomenės chorinė pajauta*¹⁴.

Pajautos aptarimą verta pradėti nuo *unisono*, nes taip, t. y. vienbalsiškai, gieda liuteronų bendruomenė (pritariant vargonais¹⁵). Unisonas – substancinė choro savybė. Unisonui pasiekti reikia ne tik geros klausos ir paslankaus balso ar nuolatinųjų pratybų, bet ir noro, nusiteikimo, nes unisonas – ne tik fizinė (tiksliai garso aukščio intonacija), bet ir dvasinė kategorija, giedančiųjų dvasinė jausminė sutartis, konvencinis siekinys dvasios virpesiais susitapatinti su „kitais“, predispozicija bendrauti echolaliniu būdu¹⁶. Daugiamatėmis muzikinėmis ir psichologinėmis žmonių pastangomis unisonas virsta fenomenu, iškilusiu virš fizinio garso intonacijos, asmeninio pasidainavimo „sau“ į simbolinę aukštumą, objektyvizuotų prasmų lauką. Vokiečių choro metodikos autoritetas V. Ehmanas teigia: choro „vienbalsiškumas <...> turi *simbolinę reikšmę*. Vienbalsiškumas liudija bendrą valią (*Einmütigkeit*); tai bendruomeniškumo (*Gemeinschaft*) simbolis.“¹⁷

Su unisonu susijusi ir aukščiausioji choro prasmė – per amžinus, neišardomus individo ir sociumo santykius optimizuoti visuomeninę būtį.

¹³ Mureika J. Dvasingumo pasireiškimo prasmė. *Dvasingumas žmogaus pasaulyje*. Vilnius, 2001, 50.

¹⁴ Chorinė pajauta yra aukščiausia chorinės kultūros, kaip sistemos, išraiška, antrasis jos lygmuo. Plačiau žr.: Gudelis R. *Chorinis menas visuomenės kultūroje: Europos chorinė tradicija ir jos įsitvirtinimas Lietuvoje*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2001, 109–129.

¹⁵ Ankstyvuojau laikotarpiu buvo giedama be vargonų.

¹⁶ Echolalija (gr. *echo* – aidas, garsas + *lalia* – plepėjimas) estetikoje – tai psichinis užsikrėtimas, persiėmimas kito jausmais, jausmų aidinės formos. V. Sezemanas išskiria tris užsikrėtimo formas. Aukščiausioji iš jų įgauna „atsidėjimo objektui formą. Intencija į suvoktą objektą čia taip pabrėžta (akcentuota), kad apima visą sąmonės lauką, išstumdama iš jo kitokį turinį, ir dėmesys sutelktas išimtinai į vieną tą objektą“ (Sezemanas V. *Estetika*. Vilnius, 1970, 72). B. Poršniovas echolaliją sieja su ypatinga dainininkų jausmų koncentracija: „Choras – tai echolalija, sutelkta vienalaikiškume“ (rus. „Хор это – эхoлaлия, уплотнённая до oднoвpeмённoсти“) (Поршнёв Б. *Социальная психология и история*. Москва: Наука, 1966, 148–149).

¹⁷ Ehmann W. *Die Chorführung*. Sechste Auflage. Bärenreiter, Kassel, Basel, London, 1981, 128.

Choras harmonizuoja žmonių santykius, išlaiko optimizmo ir pesimizmo pusiausvyrą ir *kolektyvine galia* paremia individą. Kolektyvinės *emocijos*, nepaisant retų destruktivių atvejų, būna įkvepiančios, optimistinės ir jomis choras visose gyvenimo kolizijose individą nuramina ir grąžina į „objektyvią“ būseną. Dėl to chorinėje pajautoje ne tik susitelkia aukštieji individo siekiniai, meniniai dvasiniai išgyvenimai, bet ir slypi paties veiksmo (giedojimo, dainavimo) motyvacija. Sakoma, kas chore negiedojo, nedainavo, kartu su kitais nerezonavo sielos virpesių, tas choro nesupras, nors bus perskaitęs ir dešimtis teorinių traktatų. Tokio požiūrio šviesoje straipsnio autorius interpretuoja visus sparnuotus posakius apie giedojimo dvasingumą (pasak šv. Augustino, „kas gieda, tas dvigubai meldžiasi“ etc.).

Liuteronybė, per choralą sujungusi bažnytinio giedojimo ir pasaulietinio dainavimo sritis, sušvelnino pirmąją *sacra–vulgare* muzikos priešpriešą. Kaip žinome, religiniams tekstams M. Lutheris ir jo sekėjai (J. Walteris ir kt.) pritaikė vos ne visą skambančią aplinką: grigališkąjį giedojimą, senąsias bažnytines lotyniškas giesmes, pasaulietines originalios kūrybos ir liaudies melodijas, dvarų ir net geresnes smuklių melodijas¹⁸. Taip buvo suformuotas intonacinis choralo kodas, pasiekiamas *visiems* ir dėl šios savybės išsilaikęs ištisus šimtmečius bei nepraradęs aktualumo iki šiol. Liuteroniškoji choralo kultūra yra rašytinė kultūra. Giesmynai su gaidomis saugo choralą nuo iškraipymų giedant, padeda bendruomenei tiksliau intonuoti melodijas ir darniau giedoti. Pažymėtina, kad liuteronai, turėdami rankose giesmių knygas su gaidomis, yra keliskart pranašesni už tas konfesines bendruomenes, kurios gieda „iš atminties“. Galima pagrįstai teigti, kad būtent giedojimas iš rašto chorinę „drausmę“ ugdo intensyviau negu giedojimas „iš atminties“¹⁹.

¹⁸ A. Scheringas apibrėžia tris šaltinius: senasis lotyniškasis bažnytinis giedojimas (*der alte lateinische Kirchengesang*); ankstyvosios vokiškosios protestantiškos giesmės (*der vorprotestantische deutsche geistliche Gesang*); pasaulietinės ir liaudies dainos (*der weltliche und Volksgesang*) (*Handbuch der musikgeschichte bis zum Ausgang der 18 Jahrhunderts*. Auf Grundlage des gleichnamigen Werks von Arrey von Dommer als dessen Dritte Auflage bearbeitet von Arnold Schering. Leipzig, 1914, 197–203).

¹⁹ Giedojimas „iš atminties“ neišvengiamai skatina melodijų iškraipymą. „Iškraipymai“ – tos pačios giesmės įvairūs melodiniai variantai yra įdomūs tik folkloristikos aspektu. Tai profesionaliosios muzikos piktžaidė. Neatsitiktinai kompozitorius J. Naujalis katalikiško „Lietuviško bažnytinio giesmyno“ (1906) prakalboje kaip didžiausią negerovę nurodė neraštingumą ir melodijos iškraipymus: „Iki šiol mūsų krašte labai maža tegalima rasti tokių bažnyčių, kuriose gražai ir gerai giedotų: dar mažiau yra giesmių, kurios vi-

Liuteronų muzikinei tradicijai būdinga ir melodijų adaptavimo praktika, kuri buvo ypač palanki liuteronųbę priėmusiems kraštams. Tokios praktikos pavyzdį matome ir Mažojoje Lietuvoje, kurioje liutovininkams buvo palikta laisvė patiems pasirinkti ir plėtoti melodijas.

Tikslinga akcentuoti dar ir tokį liuteronų choralo bruožą kaip optimistinis, ramiamas tonas. Iš tiesų liuteronų giesmės lyginant su senąja lotyniškąja katalikų himnodija ir jos eschatologiniu archetipu *Dies irae*, pirmosios skiriasi savo *optimistinia*is vaizdais ir pakylėtu intonaciniu–jausminiu tonu. Liuteroniškoji himnodija – *šlovės himnas* Aukščiausiam, o žmogui – nuraminimas, susitaikymas lemties akivaizdoje. Pasak M. Lutherio, ir pati „Evangelija reiškia Gerąją Naujieną, kuri turi būti skelbiama linksmai giedant ir pasakojant“ („Tad džiaukitės visi kartu, mieli krikščionys“) ²⁰.

Liuteroniškieji himnai ypač tinka *masinei chorinei intonacijai*. Tiesa, vokiečių autoriai šios žanro vertybės neakcentuoja – jiems, matyt, tai natūralus dalykas. Bent straipsnio kontekste derėtų pažymėti, kad reljefiškas melodijos vedimas patogiais intervalais, atramos taškų išdėstymas, natūralus frazavimų skaidymas, paprastos muzikinės formos – tai gryniausios universalios chorinės intonacijos archetipai. Dauguma liuteroniškųjų himnų išplito ir tarp kitų konfesinių bendruomenių, nes daugeliui tautų buvo artima masinei chorinei intonacijai tinkanti melodika ²¹.

sur butu vienaip giedamos. Visu tankiausiai atsitinka pas mus teip, kad tą pačią giesmę vienoje parapijoje gieda vienaip, kitoje kitaip: kiekvienas be taisydamas ją iškreipia ir padaro per tai bažnyčioje klyksmą tikrai ir didį sumišimą. Ir nestebėtinas daiktas, nes neturime šiame dalyke jokio vadovėlio, jokio giesmyno <...>“ (Naujalis J. *Lietuviškas bažnytinis giesmynas*. Kaunas, 1906).

²⁰ „Tad džiaukitės visi kartu,
mieli krikščionys,
ir šokinėkite iš džiaugsmo,
kad mes visi kaip vienas
galime laimingi ir su meile giedoti apie tai,
ką savo stebuklingais darbais
visiems mums davė Dievas,
mokėdamas už tai brangia kaina“
(*Krikščionybės kronika*. Vilnius, 1999, 227).

²¹ Tai, matyt, bus viena iš liuteroniškųjų giesmių migracijos per visas bažnyčias priežasčių. Jų nemažai Taizė repertuare, katalikų bažnyčiose giedama L. Massono „Dieve, arčiau Tavęs“, „Varpų gaudi giesmė gūdi...“ ir daugybė kitų.

Dainų šventės atsiradimo prielaidos

Šveicarai ir vokiečiai dainų šventę vadino *Sängerfest* ir *Sängerbundesfest* („dainų šventė“, „dainavimo draugijų šventė“), latviai – *dziesmu un deju svētki* („dainų ir šokių šventė“), lietuviai – *dainų ir šokių švente*. Visi pavadinimai žymi tą patį reiškinių, tačiau pirmasis labiau akcentuoja įsipareigojimą surengti jungtinio choro koncertą publikai, antrasis – tik chorų susibūrimą²². Bet tai nebuvo tik sinonimai: ankstyvasis vokiečių chorų, būtent *vyrų chorų*, judėjimas (XIX a. vidurys) buvo glaudžiai susijęs su vyrų veikla konkrečioje istorinėje situacijoje, vyriškosios lyties atstovų vaidmeniu. Vyrų choriniai *fereinai* – kultūrinis ir politinis vyrų viejinimasis, politinis judėjimas be moterų. Vokietijoje, Šveicarijoje ir pirmųjų dainų švenčių metais Estijoje bei Latvijoje vyrai vykdė politiką, buvo visuomeniškai aktyvūs, tad jie valdė ir dainą²³. (Išimtis tik Lietuva: jos chorų sąjūdis, kilęs penkiais dešimtmečiais vėliau, siejo mišrius chorus. Vyrų indėlis į chorų sąjūdį buvo akivaizdžiai menkesnis nei moterų.)

Intensyvi šveicarų ir vokiečių chorų veikla (XIX a. antroji pusė – XX a. pirmoji pusė) suformavo ištisą ideologinį ir kultūrinį tinklą, kuris apglėbė naciją ir rezonavo ideologiją, politiką, ekonomiką, kultūrą, tautinį identitetą. Tokioms daugialypėms prasmėms reprezentuoti labiausiai ir tiko masinė *šventė* su jungtiniu choru.

Mūsų laikais chorams pakilus į profesionalumo aukštumas, pirmosios XIX a. dainų šventės su jų masiniu repertuaru, žinoma, neatrodo itin meniškos, manytina, jos buvo svarbesnės istoriniu-visuomeniniu aspektu. Antai vokiečių chorų sąjungos leidinys *Lied & Chor*, paminėdamas pirmosios dainų šventės 1845 m. Würzburge 150-mečio jubiliejų, apsiribojo vien paraštiniu straipsneliu. Würzburgo šventė jame nebuvo išgirta, teigta, jog tai veikiau visuomeninė demonstracija prieš kunigaikščių savivaliavimą, nacijos skaldymą, žmonių teisių ribojimą, kova už demokratiją ir nacijos konsolidaciją²⁴. Vokietijos, vienos muzikaliausių pasaulio šalių, kontekste

²² Dabar dainų šventė – tai jungtinių chorų koncertas masinei publikai, turintis iš anksto parengtą bendrą repertuarą (žr.: Jakelaitis V. *Lietuvos Dainų šventės*. Vilnius, 1970, 3).

²³ Vyrų prioritetas akivaizdus ir vokiečių romantinėje muzikoje, tarkime, F. Mendelsohno-Bartoldhy chorinių kūrinių faktūra dažniausiai septynių balsų: keturi vyrų balsai (savarankiškas vyrų choras) ir trys moterų. Analogas – estų kompozitoriaus M. Liudigo populiarioji tautinė daina-himnas „Aušra“. Vyriškasis pradas dominuoja ir pirmosiose estų bei latvių dainų šventėse, taip pat jų ankstyvojoje chorinėje muzikoje.

²⁴ *Lied & Chor*, 1995, nr. 6, 19.

toks santūrus vertinimas lyg ir suprantamas. Kur kas svarbesnį vaidmenį pirmosios nacionalinės dainų šventės suvaidino Estijoje ir Latvijoje, kur jos davė impulsą tautiniam atgimimui ir visai nacionalinės profesionaliosios muzikos kultūros pradžiai. Straipsnio autorius, dainų šventės genezėje išvelgdamas išies sudėtingus ir daugialypius priežasties–pasekmės ryšius, formuluoja integralias jos atsiradimo prielaidas:

- istorinės–politinės aplinkybės: feodalinės santvarkos irimas ir kapitalizmo įsigalėjimas, tautinis sąjūdis, nacijos formavimasis ir etnoso telkimasis, vienijimasis, nacionalinės kultūros, ekonomikos ir valstybės idėja;
- chorinė tradicija: profesionalioji muzikinė kultūra, giedojimas bažnyčiose, liaudies dainavimo tradicija, chorų sąjūdis.
- estetinės–meninės prielaidos: romantizmas, monumentalizmo stilius, įkvėptas Didžiosios prancūzų revoliucijos, masinės šventės su muzika, mėgėjiškų chorų sąjūdžiai Anglijoje, Vokietijoje, Šveicarijoje, Baltijos šalyse.

XIX a. Šveicarija – konfederacinė, iš įvairiakalbių kantonų (dabar jų 26) susidedanti šalis. Tarp jos gyventojų daugiausia yra vokiečių – 64 %, prancūzų – 17 %, italų – apie 8 %, likusieji – retoromanai ir kt. Pagal konfesiją apie 56,3 % sudaro protestantai, 41,6 % – katalikai. Šveicarija nuo Vestfalijos taikos (1648) buvo žinoma kaip nepriklausoma šalis. 1798 m. ją užėmė prancūzų revoliucionierių armija ir panaikino nepriklausomybę. Napoleonui pralaimėjus Leipcigo mūšyje (1813), šalys nugalėtojos (Anglija, Prūsija, Rusija, Austrija) padalijo žemes ir Šveicarijai grąžino nepriklausomybę, tačiau tai neatnešė lauktų demokratinų pokyčių ir neužkirto kelio feodalinį kunigaikščių savivaliavimui. Ir toliau buvo varžoma žmonių judėjimo laisvė, visuomeninė veikla, bendravimas. Apribojimai aplenkė tik bažnytinius ir besikuriančius pasaulietinius chorus. Paradoksalu ir kartu dėsninga, kad steigiantis chorams atgijo visa šveicarų ir vokiečių kultūrinė veikla, plito nacionalizmas. Taigi iš pradžių menka legalios veiklos laisvės apraiška tapo galinga visuomeninė manifestacija, įgavusia chorų sąjūdžio formą. Tai ir buvo ta unikali istorinė aplinkybė, 1843 m. paskatinusi šveicarų chorus su vėliavomis rinktis į Ciuricho miesto aikštę, reikalauti demokratijos ir dainomis protestuoti prieš atgyvenusią feodalinę santvarką. Susirinkusieji net nenumanė, kad taip prasidės dainų šventės. Tik pamažu, po chorų priedanga Vokietijoje, Suomijoje, Baltijos šalyse

kilo tautinis atgimimas, subrendo valstybingumo idėjos, užvirė intensyvus politinis-ideologinis darbas.

Šveicarijoje chorai ir dainų šventės taip pat turėjo įtakos politikai – 1848 m. buvo priimta federalinė konstitucija. Nuo XV–XVI a. čia steigiamos muzikinės kolegijos (*Collegia musica*), XVIII a. pabaigoje plito tribalsis chorinis dainavimas. Iškilusi muzikos pedagogas J. H. Pestalozzi (1746–1827) sukūrė pažangią muzikos mokymo metodiką, 1754 m. pastorius J. Schmidlis Wetzikone įsteigė 200 vyrų ir moterų giedojimo draugiją, kompozitorius, pedagogas, šveicarų chorinio sąjūdžio įkvėpėjas G. Nāgelis (1773–1836) organizavo chorus Bodene. Dar neprasidėjus XIX a., šveicarai jau visuose kantonuose turėjo daug gerų chorų ir nemažą dainų repertuarą.

Nors šveicarų chorų sąjūdis mažiau politizuotas, jam būdingas ekspansyvus nacionalizmas, nes kantonai – daugiakalbiai. G. Nāgelis chorų devizą išreiškė humanistine dvasia: „Dainavimas turi dangiškais spinduliais kasdienį gyvenimą apšviesti, įprasminti džiaugsmingus ir tragiškus mūsų šeimų, visuomenės ir visos šalies išgyvenimus, dainos sparnais į širdis nešti meilę Dievui, Gamtai, Tėvynei ir Humanizmui.“²⁵

XIX a. Vokietijoje – nacionalinės valstybės formavimosi epocha, po Vienos kongreso buvo stengiamasi sukurti vieningą „didžiąją“ teritoriją, į kurią įeitų Austrija ir kitos vokiškai kalbančios žemės. XIX a. pabaigoje išaugo pramonė, sustiprėjo darbininkų klasė, steigiamos įvairios politinės organizacijos. 1847 m. K. Marksas ir F. Engelsas įkūrė Komunistų sąjungą, paskelbė „Komunistų partijos manifestą“ ir išprovokavo 1848–1849 m. revoliuciją. Jai pralaimėjus visuomenę apėmė pesimizmas, meną ir chorus paralyžiavo dekadanso tendencijos. 1870–1871 m. – vėl karas tarp Prancūzijos ir Prūsijos, jam pasibaigus Vokietija galiausiai suvienijama ir virsta galinga imperija. Kultūrai ir chorams ypač buvo palankus Veimaro Respublikos (1919–1933) laikotarpis, kurį nutraukė nacionalsocializmo įsigalėjimas ir Hitlerio atėjimas į valdžią.

Vokietija – Europos muzikos panteonas – nuo seno garsėjo choro mokymais *Kreuzchor* (*Kreuzschule*, Dresdenas), *Thomanerchor* (*Thomaschule*, Leipcigas). Vis dėlto, karams užsitęsusi, suirusi ekonomikai, pačioje XVIII a. pabaigoje vokiečių bažnytinius chorus ištiko nuosmukis – išplito

²⁵ Thomann R. *Der eidgenössische Sängerverein 1842–1942*. Zürich; Institut Orell Füssli A.-G., 1942, 14.

pietizmas, sukaustęs giedojimą bažnyčiose, nutraukęs sakralinių koncertų, prasidėjusių dar D. Buxtehude'o ir J. S. Bacho laikais, tradiciją. Dekadanso laikotarpiu išliko tik patys stipriausieji chorai. Apie 1780–1830 m. silpnesni bažnytiniai chorai iškrikdavo, stipresni persiorganizuodavo į pasaulietines dainavimo akademijas. Antai 1749 m. iš bažnytinio choro suorganizuota viena pirmųjų vokiečių chorinių draugijų – Muzikos lavinimosi draugija (*Musikübende Gesellschaft*), o 1792 m. C. F. C. Faschas Berlyne įsteigė Dainavimo akademiją (*Singakademie*), kurią sudarė 30 narių. Vėliau tokios akademijos įsteigtos kituose miestuose – 1801 m. Würzburge, 1802 m. Leipcige, 1804 m. Mūnsteryje, 1806 m. Dresdene ir kt. Bažnytiniam giedojimui atsitiesti padėjo 1800 m. vedami kursai muzikos mokytojams, kurių tikslas buvo atgaivinti chorinį giedojimą, atkurti nutrūkusį ryšį tarp bažnyčios ir mokyklos. Pradėta steigti muzikos mokymo institucijas: 1810 m. buvo įkurtas Breslau bažnytinės muzikos institutas (*Akademischer Institut für Kirchenmusik Breslau*) ir Bažnytinio giedojimo institutas prie Königsbergo universiteto (*Institut für Kirchenmusik und Gesang an der Universität Königsberg*), 1822 m. K. Zelteris įkūrė Karališkąją akademinį bažnytinės muzikos institutą Berlyne (*Königlicher Akademischer Institut für Kirchenmusik in Berlin*), dar institutų įsteigta Stuttgarte, Mūnchene, Kōlne. Kartu veikė ir katalikiškosios pakraipos muzikai, susitelkę į vadinaimąjį cecilianistų (*cecilianismus*) sąjūdį. Šis sąjūdis siekė reformuoti liturginę muziką grigališkojo giedojimo pagrindu. Cecilianizmo centras buvo 1874 m. Fr. X. Habaerlio įkurta Regensburgo²⁶ aukštoji bažnytinė muzikos mokykla (*Kirchenmusikschule*) bei netrukus H. Böckelerio įsteigta panaši mokykla Aachene.

1838 m. Berlyno katedroje įsteigtas liuteroniškasis choras (*Domchor*), tapęs liuteroniškojo giedojimo švyturiu. Choras kėlė tikslą atgaivinti senąsias vokiečių bažnytinės muzikos tradicijas, inicijuoti liuteroniškųjų chorų (*Evangelischer Kirchengesangsverein*) judėjimą.

Minimo laikotarpio chorų tyrinėtojas Fr. Brusniakas chorinę veiklą apibūdino taip: 1) chorai veikė kaip *vyrų judėjimas* pagal biurgeriškos visuomenės paveikslą, kuriame išryškėjo išskirtinis vyrų vaidmuo ir pareigos tuometinėje istorinėje situacijoje, visuomenės kultūrinė-religinė savimovė ir nacionaliniai bei politiniai siekiai; 2) nepaisant choro, kaip visus socialinius sluoksnius jungiančio tilto, įvaizdžio, iki pat darbininkų chorų

²⁶ Regensburge tobulinosi lietuvių muzikai J. Naujalis, T. Brazys ir kt.

atsiradimo (XX a. pirmosios pusės) buvo ryški tam tikra priešprieša tarp aukštesniųjų biurgeriškų *Liedertafel* ir žemesniųjų sluoksnių dainininkų; 3) konfesiniu požiūriu ankstyvasis dainininkų judėjimas Vokietijos šiaurėje ir pietvakariuose vyko kaip protestantiškosios galios stiprinimas, pasitelkus Šveicarijos pavyzdį – giedojimo jungtį *bažnyčia–mokykla*²⁷. H. M. Buerle chorui apibūdinti taikė *mediumo* sąvoką. Pasak muzikologo, minimu laikotarpiu choras vokiečiams buvo: 1) prieinamiausias liaudies muzikinio lavinimo būdas, 2) revoliucinės ir pilietinės agitacijos priemonė, 3) pilietiškumo ir dvasiškumo raiška, 4) istorinės, estetinės ir religinės tėkmės barometras²⁸.

Dainų šventės atsiradimą, be minėtų istorinių-politinių veiksnių, savaime suprantama, turėjo paskatinti ir tam tikri kultūriniai-estetiniai veiksniai. Manytina, jog tiesioginis dainų švenčių pirmavaizdis – Didžiosios prancūzų revoliucijos (1789–1799) šventės. Revoliucijos audrose kamerinės meno formos nebuvo populiarios, gyvenimą užvaldė revoliucinis patosas ir judėjimas, pilietinei minčiai reikšti reikėjo monumentalių meno formų²⁹. Tokios formos šventę su muzika masėms, tiksliau – ištisą šventės kultūrą, atnešė pati revoliucija. Paryžiaus Marso lauke išsirikiuodavo kareivių gretos, saliuotodavo pabūklai, Konvento įsaku iš miesto sektorių surinktas simbolinis masinis choras (iki 2000 žmonių), giedodamas „Marselietę“, liudydavo ištikimybę revoliucijai, dar padainuodavo ir vieną kitą paskubom išminktą dainą. Anų įvykių įkvėptas po kelių dešimtmečių 1837 m. H. Berliozas sukūrė „Requiem“ – gedulingą ceremoniją, šlovinančią revoliucijos aukas (kūriniui atlikti kompozitorius pageidavo net 700–800 žmonių choro), o 1844 m. rugpjūčio 1 d. pasaulinėje parodoje Paryžiuje jis atliko savo „Te Deum“ su 1200 žmonių kolektyvu. Tuo pat metu masiniai chorai suskato telktis ir Anglijoje. Čia plito G. F. Händelio oratorijų festivaliai su didžiuliu jungtiniu choru: 1784 m., švenčiant kompozitoriaus gimimo jubiliejų, Vestminsterio abatijoje (*Westminster Abbey*)

²⁷ Brusniak F. Chorwese seit dem 18. Jahrhundert. Die Musik in Geschichte und Gegenwart. *Allgemeine Enzyklopädie der Musik begründet von Friedrich Blume*. Zweite, neubearbeitete Ausgabe herausgeben von Ludwig Finscher. Sachtteil 2. Bärenreiter-Kassel, Basel, London, New York, Prag Mtezler, Stuttgart, Weimar. [1995], 774–814.

²⁸ Buerle H. M. *Johannes Brahms*. Unters. Zu den A-cappella – Kompos. Hamburg, 1987, 86.

²⁹ Monumentalizmas bendriausia prasme – didingo turinio ir formos kūriniai, skirti masiškai stebėti ir klausyti. Tai priešingybė kamerinei muzikai. „Kūriniams būdingos raiškos, simbolinės, herojinio patoso, didelių mastelių, dažnai apibendrintos formos“ (Karatajienė D. *Monumentalusis menas. Estetikos enciklopedija*. Vilnius, 2010, 434).

pasirodė choras su 300 dainininkų ir orkestras su 250 instrumentininkų, kitais metais jau buvo 616 atlikėjų, 1786 m. – 806 žmonės, 1791 m. – apie 1000 žmonių. Vėlesniuose festivaliuose suaugusių dainininkų skaičius sumažėjo, bet padaugėjo vaikų chorų. Festivaliai vykdavo milžiniškuose Londono Kristalo rūmuose³⁰.

Tokių istorinių-politinių ir kultūrinių įvykių tėkmėje susidarė visuo-meninės ir psichologinės dainų šventės atsiradimo prielaidos, susiklostė masinės šventės su muzika struktūra.

Pirmosios dainų šventės (XIX a. pabaiga – XX a. pradžia)

Pirmoji dainų šventė įvyko 1843 m. Šveicarijoje, Ciuricho miesto aikš-tėje. Vėliau šveicarai surengė dar 24 dainų šventes.

1 pvz.

| Eilė | Metai | Vieta | Dainininkų skaičius |
|------|-------|--------------|---------------------|
| 1 | 1843 | Zürich | 2184 |
| 2 | 1846 | Schaffhausen | |
| 3 | 1848 | Bern | 1400 |
| 4 | 1850 | Luzern | 1200 |
| 5 | 1852 | Basel | |
| 6 | 1854 | Winterthur | 2500 |
| 7 | 1856 | St. Gallen | 2600 |
| 8 | 1858 | Zürich | 3000 |
| 9 | 1860 | Olten | |
| 10 | 1862 | Chur | |
| 11 | 1864 | Bern | 3000 |
| 12 | 1866 | Rapperswil | |
| 13 | 1868 | Solothurn | |
| 14 | 1870 | Neunburg | |
| 15 | 1873 | Luzern | 7500 |
| 16 | 1875 | Basel | 3000 |
| 17 | 1880 | Zürich | 3900 |
| 18 | 1886 | St. Gallen | 4500 |
| 19 | 1893 | Basel | 4600 |
| 20 | 1899 | Bern | 6000 |

³⁰ Modernus Kristalo rūmų (*Crystal Palace*) pastatas *Hyde* parke iš betono ir stiklo buvo pastatytas 1851 m. (sudegė 1936 m.).

| Eilė | Metai | Vieta | Dainininkų skaičius |
|------|-------|----------|---------------------------------------|
| 21 | 1905 | Zürich | 8900 |
| 22 | 1912 | Neunburg | 11 500 |
| 23 | 1922 | Luzern | 10 000 |
| 24 | 1928 | Lausanne | 12 000 |
| 25 | 1935 | Basel | 4700 |
| 26 | 1942 | Arau | Simbolinis 100-mečio pa- minėjimas |

Šveicarai šventėmis siekė centralizuoti vokiškai, prancūziškai, itališkai kalbančius kantonus, užglaistyti politinius nesutarimus. Šventėje būdavo dvi chorų sekcijos – vokiškoji (*Deutsche singende Sektionen*) ir prancūziškoji (*Société romandes*). Didžiausioje – vokiečių – sekcijoje skambėjo G. F. Händelio, J. Haydno, W. A. Mozarto, F. Mendelssohno ir kt. kompozitorių kūriniai, prancūzų – H. Berliozi, H. Lavatero, V. Andreae, L. Cherubinio, J. Rameau muzika. Šventės finale visi giedodavo himnus ir psalmes. Toliau pateikiamas programos pavyzdys (Bazelis, 1935 m. baigiamasis koncertas).

Pirmoji dalis (vokiškai kalbantys chorai, I kategorija³¹,
dirig. J. Wydler)

1. *Wegelied*, aus dem Schaffhauser Festspiel, mit Orch. Friedrich Niggli
2. *Muttersprache*.....Friedrich Hegar
3. *Sehnsucht*Othmar Schoek
4. *Angedenken*.....Volkmar Andreano
5. *Es richt ein Jäger wohlgemut*Satz von Walter Rein
6. *Das weiße Kreuz im roten Feld*.....Karl Attenhofer

Antroji dalis (prancūziškai kalbantys chorai, IV kategorija,
dirig. G. Pontillon)

7. *Chanson de route, avec orchestre*Othmar Schoek
8. *Plainte d'amour*.....J. von Wöb
9. *Chante encore*Friedrich Hegar
10. *Les Pécheurs, avec orchestre*.....P. L. Hillemacher
11. *Vaterlandhymne, deutsch*.....Otto Barblan

³¹ Šventėje chorai dainavo pagal pajėgumą susiskirstę į grupes: I kategoriją (silpniausių chorų) sudarė 600 dainininkų jungtinis choras, II – 4200, III – 4700 ir IV – 2800 žmonių.

- Trečioji dalis (pajėgiausi vokiškai dainuojantys chorai, IV kategorija, dirig. dr. Fritz Brun)
12. *Satz der II. Symphonie in D-dur, Adagio sostenuto, für Orchester*Fritz Brun
 13. *Repleti sunt, achtstimmiger Chor a cappella.....*Jacobus Gallus
 14. *Zwei cappella.....*Robert Schumman
 - a) *In Meeres Mitten*
 - b) *Die Rose standi m Tau*
 15. *Höheres Leben, mit Blasorchester.....*Volkmar Andreae
 16. *Reife, mit Orchester*Ernst Kunst
 17. a) *Prière du Rutli.....*Gustave Doret
 - b) *Salmo scizzero*Gustave Zwysig
 - c) *Landeshymne*Hermann Suter

Vokietijoje pirmoji šventė įvyko 1845 m. Würzburge, tačiau jau iki to buvo surengtos kelios mažesnės chorų šventės – 1827 m. Švabijoje, Plochingene (dalyvavo 200 dainininkų), 1841 m. Ludwigsburge (net 2300 dainininkų) ir kt. Didžiosios vokiečių dainų šventės apžvelgtos 2 pavyzdyje.

2 pvz.

| Metai | Šventės vieta | Dainininkų skaičius |
|-------|---------------|---------------------|
| 1845 | Würzburg | 1508 |
| 1846 | Köln | 2249 |
| 1847 | Lübeck | 1127 |
| | Regensburg | Tiek pat |
| | Eisenach | Tiek pat |
| 1850 | Ulm | 1500 |
| | Heilbornner | 2000 |
| 1851 | Passau | 1000 |
| 1861 | Nürnberg | 5300 |
| 1927 | Königsberg | Tikslų žinių nėra |
| 1928 | Hanover | 20 000–30 000 |
| 1928 | Wien | 40 000 |
| 1937 | Breslau | Tikslų žinių nėra |

Pastaba: Vokietijoje dainų švenčių surengta daug ir įvairių, dėl to tiksli jų numeracija nepateikta.

Pirmosios vokiečių dainų šventės sutapo su 1848–1849 m. revoliucijos įvykiais. Vis dėlto muzikams susitelkus 1851 m. buvo surengta nedidelė Pasau dainų šventė (dalyvavo 1000 dainininkų). Jos pasisekimas

įkvėpė chorų vadovus Nürnberge surengti Didžiąją vokiečių dainų šventę (*Großen Deutschen Sängertag*). 1861 m. liepos 21–23 d. ji praėjo su iki tol neregėtu pakilimu: vietoje kviestų 4000 dainininkų atvyko 5300, vietoje 12 000 klausytojų – net 14 000. Visus siejo nacionalizmo jausmas, šūkis „Vokiečių vėliava, daina ir žodis su meile vienija nuo Pietų iki Šiaurės“³². Euforija liejosi per kraštus, buvo padainuota daug patriotinių dainų³³ (tiesa, šios dainos, neįėjusios į chorų repertuarą „aukso fondą“, liko ano laiko reliktais).

Veimaro Respublikos (1919–1933) laikotarpio chorinį spektrą reprezentavo dvi monumentalios šventės: 1928 m. liepos 16–18 d. Hanoveryje įvykusi Darbininkų chorų (*Arbeiter-Sängerbundestag*) ir tais pat metais Vokiečių chorų (*Deutsche Sängerbundestag*) Vienoje. Jos abi demonstravo vokiečių meilę savo tėvynei ir išaugusį naujosios darbininkų klasės aktyvumą³⁴, o kultūros kontekste – neturinčio analogo kitose šalyse vokiečių chorinio meno didybę. Hanoverio chorų šventėje buvo atlikta apie 500 kūrinių. Pagrindiniame koncerte jungtiniai vyrų, moterų ir mišrūs chorai dainavo F. Schuberto, R. Schumanno, J. Brahmsio ir kt. dainas, o masinis choras atliko apie dešimt paprastų liaudies ir politinių (*Tendenzlied*) dainų. Atskiruose koncertuose skambėjo H. Berliozi „Fausto pasmerkimas“ („La Domnation de Faust“) G. F. Händelio oratorijos „Salomonas“ ir „Judas Makabėjus“, sakralinės ir pasaulietiškos J. S. Bacho kantatos, L. Beethoveno „Missa solemnis“, J. Brahmsio „Schicksalslied“, „Nänie“, G. Verdi

³² Vok. *Deutsches Banner, Lied und Wort/ eint in Liebe Süd und Nord*.

³³ V. E. Becker „Hymnus“, J. Grobe „Unser Hort“, V. Lachner „Frühlingsgruß an des Vaterland“, Fr. Wilh „Landsturm“, F. Möhring „Gebet vor der Schlacht“, A. M. Storch „Ermanne dich, Deutschland“, J. Otto „Der 23 Psalm“, A. Mehtfessel „Festgesang“, Fr. Abt „All-Deutschland“, F. Hiller „An das Vaterland“, Fr. Lachner „Sturmesmythe“, Herzog Ernst II „An die deutsche Tricolore“. Dvi paskutinės dainos publikai prašant buvo pakartotos. Atskirai pasirodė Vienos vyrų choras (*Wiener Männergesang-Verein*), kuris savo koncerte, be kitų dainų, padainavo C. M. Weberio „Du Swchert an meine Linken“, G. Nægelio „Stehe fest, mein Vaterlands“ ir kt. O dainų šventėje šis choras dar padainavo V. E. Beckerio „Hymnus“, J. Grobe's „Unser Hort“, V. Lachnerio „Frühlingsgruß an des Vaterland“, Fr. Wilho „Landsturm“, H. Neebo „Hymnus: Frisch auf zum Siege“, F. Möhringo „Gebet vor der Schlacht“, A. M. Storcho „Ermanne dich, Deutschland“.

³⁴ Darbininkų vaidmuo ankstesnėje vokiečių chorų veikloje nebuvo ryškus. Šis socialinis sluoksnius suaktyvėjo ir įgavo galios po Pirmojo pasaulinio karo, kai itin pakilo ekonomika, buvo išplėtota pramonė. 1926 m. Hamburge įkurtas *Arbeitsänger-Internationale*, kuris ir surengė dainų šventę Hanoveryje.

„Requiem“ ir kt. Šventės leidinys didžiavosi, jog „gerai apgalvota programa, sudaryta iš didžiųjų chorinių kūrinų, kovos, liaudies ir originaliosios kūrybos dainų, yra geriausias pavyzdys to, ką gali sukurti (atlikti) proletarinės muzikos jėgos“³⁵.

Vienos šventė buvo skirta 1928 m. F. Schuberto 100-osioms mirties metinėms paminėti. Jos metu taip pat vyko daug renginių ir koncertų. Chorų koncertui buvo pastatyta anuo laiku didžiausia Europoje laikina 180 m ilgio ir 110 m pločio halė. Po jos skliautais kelias dainas, tarp jų ir F. Schuberto „Liepą“, padainavo nei iki tol, nei vėliau niekur negirdėtas apie 100 000 vyrų choras (!). Suprantama, tokio dydžio choro dainavimas muzikiniu požiūriu negalėjo būti labai darnus, bet stebina nacijos chorinis pajėgumas ir dainininkų susitelkimas. Bendra koncertų trukmė – daugiau kaip 58 val. Juose atlikti 24 F. Schuberto kūriniai, M. Regerio – 10, iš naujausios muzikos: A. Kauno – 19, R. Strausso – 6, A. Knabo – 5.

Po Hanoverio šventės chorai pradėjo skaldytis ideologiniu požiūriu, masiniai renginiai virto nacionalšovinizmo demonstracijomis.

Vokiečių ir šveicarų dainų šventes visam lakui nutraukė Antrasis pasaulinis karas.

Dabar Šveicarijoje ir Vokietijoje kasmet vyksta po keliasdešimt įvairių tarptautinių ir vietinių chorų konkursų, festivalių. Juose chorai pasirodo su individualia programa, šventės uždarymo metu padainuojama ir po vieną dvi bendras dainas.

Liuteronizmas dabartinėje Estijos ir Latvijos teritorijoje išplito XVI a. pabaigoje per dideles vokiečių diasporas. Buvo leidžiamos giesmių knygos, iš kurių papilinėse mokyklose mokytojai (*kisteriai*) mokė vaikus giedoti, kaip ir Vokietijoje, formavosi giedojimo ugdymo grandis *mokykla–bažnyčia*. Iškilusis vokiečių filosofas, teologas, poetas, literatas J. G. Herderis (1744–1803), gyvendamas Rygoje, parengė ir išleido baltų dainų rinktinę „Tautos dainos“ (*Volkslieder*, 1778–1779, 2 leid.) ir „Tautų balsai dainose“ (*Stimmen der Volker in Liedern*, 1807). Pastoriai Gerschelmanas ir Kerberis XIX a. išleido *Liedertafel* dainų rinkinius estų kalba. Vokiečių kolonistai suorganizavo ir pirmuosius chorus. Nuo 1804 m. garsėjo

³⁵ *Erstes Deutsches Arbeiter-Sängerbundesfest im Hannover 1928*. Hannover, 1928, 100 [orig. „<...> wohlbedachte Mischung von großen Chorwerken, Kampfliedern, Volksliedern und Kunsliedern als das beste Beispiel, wie eine proletarische Musikpflege beschaffen“].

pajėgus Kenepi mokyklos choras, iškilo Pyltsamos choras, atlikdavęs net polifoninius kūrinius. Pirmoji vokiečių dainų šventė įvyko 1857 m. Taline, antroji – 1861 m. Rygoje, trečioji – 1866 m. vėl Taline. Šiose šventėse pasirodydavo iki 700 dainininkų (vokiečių). Pirmąja estų tautine dainų švente oficialiai laikoma 1869 m. Tartu mieste įvykusi šventė. Joje dalyvavo 46 chorai su 789 dainininkais ir 5 pučiamųjų orkestrai su 56 dalyviais. Tačiau šioje šventėje buvo atliktos tik dvi estiškos dainos, visos kitos – vokiškos. Ketvirtojoje Estijos dainų šventėje (1891 m. taip pat Tartu, dalyvavo 2700 žmonių) iš atliktų 27 kūrinių estiškų jau buvo 12-a, o šeštojoje (1896 m. Taline, 5681 dalyvis) estiškų dainų jau buvo daugiau nei vokiškų: estiškų – 14-a (iš jų – trys liaudies dainos), vokiškų – 7-ios³⁶.

Dainų šventės paskatino estų ir latvių tautinį atgimimą, suaktyvino jų nacionalinės muzikinės kultūros plėtrą. Daugelis muzikų prasidėjus tautiniam atgimimui palaikė glaudžius ryšius su vokiečių liuteronų bažnyčia: iškilusis kompozitorius Konstantinas Türnpu (1865–1927) ilgai dirbo Talino Nigulistės katedroje ir joje su savo choru parengė tokius pasaulinės muzikos šedevrus, kaip J. S. Bacho mišias h-moll, L. Beethoveno „Missa solemnis“, „Mato pasiją“, J. Brahmsio „Vokiškąjį rekviem“ ir kt.; kompozitorius Cyrillus Kreekas (1882–1962) suharmonizavo daugiau kaip 100 vietinių liuteroniškų giesmių etc.

Pirmąja Latvijos tautine dainų švente laikoma 1873 m. šventė, nors, kaip minėta, vokiečiai Rygoje savo dainų šventę surengė dar 1861 m. Latviškoji šventė buvo gana atvira, ekumeniška – dalyvavo liuteronų, katalikų ir vietos stačiatikių chorai.

Liuteronizmo atneštos dainų šventės Estijoje ir Latvijoje ilgainiui išaugo į nacionalinius renginius, tapo vietinio etnoso dvasine šerdimi, tautinio identiteto kultūrine raiška. 2003 m. kartu su Lietuvos dainų šventėmis jos buvo įtrauktos į UNESCO reprezentatyvų žmonijos nematerialaus kultūros paveldo sąrašą.

Suomija – senoji liuteronybės (nuo 1527 m.) šalis: liuteronais save laiko net 91,5 % jos gyventojų. Po 1808–1809 m. Rusijos–Švedijos karo Suomija buvo prijungta prie Rusijos ir ilgam neteko autonomijos, todėl suomiai pirmąją dainų šventę surengė tik 1884 m. Ji vyko ne sostinėje

³⁶ Полла, Малл Андреевна. *Певческие праздники и их воспитательское воздействие на трудящихся Эстонской ССР*. Диссертация на соискание учен. степени кандидата пед. наук. Москва, МГИК, 1974.

ar kuriame nors iš didesnių miestų, bet nedideliame vidurio Suomijos Jyväskylä miestelyje. Iki Pirmojo pasaulinio karo šalyje surengta šešiolika nedidelių dainų švenčių, po karo šventės vyko 1921, 1923, 1924, 1926, 1931, 1935 m. Paskutinės: 1946 m. Tamisario mieste, 1948 m. Helsinkyje, 1964 ir 1967 m. Turku³⁷.

Lietuva – vienintelė katalikiška šalis, rengianti dainų šventes. Dėl komplikotos XIX a. politinės padėties – carizmo jungo ir spaudos draudimo, taip pat polonizavimo, dainų šventės čia pradėtos rengti vėliausiai – nuo 1924 m. Didžiąjai Lietuvai, ilgus amžius kultūriškai veikiamai katalikiškosios Lenkijos, tiesiogiai bendrauti su vokiečių choralais neteko. Liuteroniška buvo tik Mažoji Lietuva. Čia rašytojo ir filosofo Vydūno iniciatyva veikė lietuvininkų choras, buvo leidžiami dainų rinkiniai, rengiamos vadinamosios dainų šventės Tilžėje ir ant Rambyno kalno. Nors jose jungtinio choro nebūdavo, čia buvo išugdyta šventės organizavimo patirtis, o pats Vydūnas išplėtojo originalią filosofinę šventės sampratą³⁸.

Iš pateiktos medžiagos matome, kad lemiami dainų švenčių atsiradimo impulsai (XIX a.) buvo liuteronizmas ir nacionalinė idėja. Kaip tai įvertinti dabar? Liuteronizmo įtakos pozityvumas Baltijos šalių kultūroms abejonių nekelia. Sunkiau vertinti nacionalinę idėją. Intelektualas, filosofas ir muzikologas A. Schweitzeris nacionalinės idėjos reikšmingumą neigia. XIX a. Vokietijoje „nacionalinė idėja buvo pakylėta iki didžiaverčio kultūros idealo“³⁹, o „kai prasidėjo kultūros nuopuolis, ėmė žlugti ir kiti kultūros idealai. Tačiau nacionalinė idėja išliko, nes ji jau buvo tapusi realybe“⁴⁰. Dėl to, prisiminus šios idėjos sukeltus kataklizmus, „patriotizmo kultas iš tikrųjų turi būti laikomas barbariškumu, nes jis priveda prie beprasmiškų karų, kurie neišvengiamai su juo susiję“⁴¹.

Nesutikti su A. Schweitzeriu būtų neracionalu: jis – intelektualas, be to, vertina savojo krašto patirtį – Vokietijos nacionalizmą, perėjusį į nacionalšovinizmą. Tačiau Baltijos šalių dainų šventėse dominuojanti nacionalinė idėja turėjo ir iki šiol išlaiko kitokį pobūdį. Tai grynai gynybinė pozicija. Nacionalinė idėja padėjo mažoms tautoms išsivaduoti iš svetimšalių jungo,

³⁷ Jakelaitis V. *Lietuvos dainų šventės*, 12–13.

³⁸ Gudelis R. Vydūnas apie dainų šventes. *Tiltai. Vakary Lietuvos muzika*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2001, nr. 7, 86–95.

³⁹ Šveiceris A. *Kultūra ir etika*. Vilnius, 1989, 62.

⁴⁰ Ten pat.

⁴¹ Ten pat.

suformuoti nacijas ir išugdyti modernias kultūras. Dainų šventės, lydėjusios tuos įvykius, buvo tautinio identiteto kultūrinė raiška.

Liuteronybės simboliai šiuolaikinėse dainų šventėse

Liuteronų giedojimo bažnyčiose tradicija bei liuteroniškosios muzikos literatūra aktualios iki šiol. Bendruomeninis giedojimas ypač vertintinas globalizmo epochoje, kai muzikos daugiau klausoma nei muzikuojama, kai visuomeninėje erdvėje daugiau pramogos, mažiau susikaupimo. Suprantama, XX–XXI a. sandūroje religijos, taigi ir liuteronizmo, įtaka kultūrai sumažėjo, nors toli gražu dar nesibaigė. Liuteroniškosios muzikos simbolinė reprezentacija atsiskleidžia kitomis formomis.

1991 m. Estija, Latvija ir Lietuva nepriklausomybės atkūrimą paminėjo dainų švente „Dainų tiltas“ (*Bridges of song*)⁴², kurioje dalyvavo Baltijos, Šiaurės šalių chorai, didelė chorų delegacija iš JAV ir Kanados. Šios šventės naujovė – sakralinė, daugiausia protestantiškojo stiliaus chorinė muzika. Atliktas ir nemirtingasis liuteroniškasis choras „Wachet auf!“ (iš J. S. Bacho kantatos nr. 140), amerikiečių protestantų himnai „Anthem of peace“ (aranž. Mack Wilberg,), tradicinis himnas „Hes Gott the world in his hands“ (aranž. Mark Hayes)⁴³ ir kt.

Nuo 1995 m. vyksta tarptautinės Šiaurės ir Baltijos šalių dainų šventės. Pirmoji tokia dainų šventė surengta Rygoje 1995 m. Joje dalyvavo 7000 mišrių chorų dainininkų iš Švedijos, Suomijos, Norvegijos, Danijos, Islandijos, Farerų salų, Estijos. Antroji šventė vyko Gotlando salos Visby mieste; trečioji – 1997 m. Norvegijoje, Skieno mieste; ketvirtoji – 2002 m., penktoji – 2008 m. Tartu (Estija); šeštoji – Islandijoje. Norvegijoje chorai atliko Knuto Nystedto himną „I willl praise thee, o Lord“ ir ypatingo dėmesio sulaukė jam diriguojant „Immortal Bach“⁴⁴. Tai žinomo J. S. Bacho choralo „Komm süßer Tod“ aranžuotė, sukurta to paties K. Nystedto⁴⁵.

⁴² *Bridges of song. East-West united song festival Tallin, 91.* Tallin, 1991.

⁴³ *Bridges of song. Songbook 1.* Tallin, 1990.

⁴⁴ *Nordisk-Baltisk korfestival. Skien –Norway 27.06. – 02.07. 2000.* Utgitt i samarbeid med / Published in Collaboration with NORSK MUSIKFORLAG A/S.

⁴⁵ Aranžuotės esmė – autentiško choralo giedojimas vienu metu skirtingais tempais, sukuriant akustinį polichoriškumo efektą. Centrinėje Skieno miesto bažnyčioje giedoja keli šimtai žmonių, o chorai buvo suskirstyti į keturias grupes. Kiekviena grupė choralą giedoja skirtingomis natų vertėmis (vieni – ketvirtinėmis, kiti – pusinėmis, pusinėmis

Dainų švenčių dienomis nemažai koncertų vyksta liuteronų bažnyčiose, ritualinėje aplinkoje, dažniausiai po pastoriaus įžanginio žodžio chorai pagieda (iš natų) vieną kitą vietinį choralą.

Liuteroniškosios muzikinės tradicijos simbolika gyva ir dabartinėje Lietuvoje. Čia, Klaipėdos areale, ši tradicija išgyvena intensyvią istorinį tęstinumą. Nuo 1935 m. vyksta Giesmių šventės (jų buvo jau 19-a⁴⁶), kiti meno bei mokslo projektai.

Išvados

Liuteroniškoji giedojimo tradicija – religinių ir chorinių vertybių puoselėjimas, taip pat choro pajauta, giedotojų bendruomeniškumo, nuosaikaus optimizmo, dvasinės bendrystės fenomenas. Tradicinės giesmės (choralai), atėję iš *sacra–vulgare* muzikos sferų, bendruomenės muzikinėje atmintyje virto ilgaamžiais intonaciniais-melodiniais kodais.

Liuteroniškoji giedojimo tradicija gali būti traktuojama kaip nuosekli, mokyklą ir bažnyčią siejanti giedojimo ir lavinimo sistema. Giedojimo kultūra – rašytinė, sunorminta profesiniu požiūriu. Demokratinio meno lygmenyje giesmės pagal intonacinę ir vokalinę prigimtį gali būti laikomos idealiais chorinės intonacijos archetipais.

Dainų švenčių atsiradimą (XIX a. antrojoje pusėje) inicijavo liuteronybė ir jos muzikinė tradicija, tačiau turėjo įtakos ir visuomeniniai-politiniai bei ekonominiai veiksniai. Suformuluotos integralsios dainų šventės atsiradimo prielaidos: politinės-istorinės (feodalinės santvarkos irimas ir kapitalizmo išsigalėjimas, etninių bendruomenių vienijimasis, nacionalinių kultūrų iškilimas ir valstybingumo siekiai); chorinės tradicijos (profesinė muzika, giedojimas bažnyčioje, chorų sąjūdis); estetinės-meninės (romantizmas, monumentalizmo stilius muzikoje, plintančios masinės šventės, mėgėjiškų chorų sąjūdis).

Chorų sąjūdžius ir dainų šventes netiesiogiai paskatino ir Vienos kongresas (1845), suteikęs laisvę chorų veiklai, o per chorus – ir tautiniam atgimimui.

su tašku etc.). Visos grupės susiliedavo frazių pabaigose – fermatose, jas pasiekę, pirmieji chorai laukdavo, kol priartės lėčiau giedantieji ir visi chorai susilies į bendrą vertiklų sąskambį. Tada bus atliekama tolesnė frazė...

⁴⁶ Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčia. *Giesmių šventė 2010 06 05*. Klaipėda: LEMB, 2010.

Pirmosios dainų šventės įvyko 1843 m. Ciuriche ir 1845 m. Würzburg. Iš ten jos sklido į visus vokiečių gyvenamuosius arealus. 1928 m. Hannoverje ir Vienoje įvyko didžiausios XX a. pirmosios pusės dainų šventės. Jos reprezentavo vokiečių choro meną, tačiau skatino nacionalšovinizmą.

XX–XXI a. sandūros dainų švenčių kultūroje liuteroniškoji muzikinė tradicija perteikiama simbolinėmis formomis. Tarptautinėse Šiaurės ir Baltijos šalių dainų šventėse nuolat skamba sakralinio turinio liuteroniškoji muzika, tvyro liuteronybei būdingas nuosaikus šiaurietiškas optimizmas.

Liuteroniškoji muzikinė tradicija gyvuoja ir Vakarų Lietuvos areale. Čia Lietuvos evangeliškos bažnytinės muzikos sandrauga (LEMB) rengia tradicines kasmetines Giesmių šventes bei kitus kultūrinius projektus.

Literatūra

Bridges of song. Songbook 1. Tallin, 1990.

Bridges of song. East–West united song festival. Tallin’ 91. Tallin, 1991.

Brusniak 1995 – Fr. Brusniak. Chorwese seit dem 18. Jahrhundert. Die Musik in Geschichte und Gegenwart. *Allgemeine Enzyklopädie der Musik begründet von Friedrich Blume.* Zweite, neubearbeitete Ausgabe herausgeben von Ludwig Finscher. Sachteil 2. Bärenreiter–Kassel, Basel, London, New York, Prag Mtezler, Stuttgart, Weimar. [1995]. II, 774–814.

Buerle 1987 – H. M. Buerle. *Johannes Brahms.* Unters. Zu den A-cappella – Kompos. Hamburg.

Daunoravičienė 2003 – G. Daunoravičienė. Protestantiškasis choralas. Protestantiškojo choralo išdailos. *Muzikos kalba II. Barokas.* Vilnius: LMA, 2–83.

Education in Music. III. Renaissance and Reformation school. *The New Grove Dictionary Music&musicians*, vol. 6. London, 9–11.

Erstes Deutsches Arbeiter-Sängerbundesfest im Hannover 1928. Hannover, 1928.

Gudelis 2001 – R. Gudelis. *Chorinis menas visuomenės kultūroje: Europos chorinė tradicija ir jos įsitvirtinimas Lietuvoje.* Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.

Gudelis 2001 – R. Gudelis. Vydūnas apie dainų šventes. *Tiltai. Vakarų Lietuvos muzika*, nr. 7, 86–95.

Handbuch der musikgeschichte bis zum Ausgang der 18 Jahrhunderts. Auf Grundlage des gleichnamigen Werks von Arrey von Dommer als dessen Dritte Auflage bearbeitet von Arnold Schering. Leipzig, 1914, 197–203.

Harbauer 19278 – K. Harbauer. *Das 10 Deutsche Sängerbundesfest Wien 1928.* Wien–Leipzig.

Jakelaitis 1970 – V. Jakelaitis. *Lietuvos dainų šventės.* Vilnius: Vaga.

Karatajienė 2010 – D. Karatajienė. Monumentalusis menas. *Estetikos enciklopedija.* Vilnius: MELC, 434.

Krikščionybės kronika 1997. Vilnius: Vaga.

- Lenonavičius 2002 – V. Leonavičius. Katalikų religijos vaidmuo lietuvių tapatybei. *Lietuvių katalikų mokslo akademija. Suvažiavimo darbai*, XVIII. 1 knyga. Vilnius, 2003, 520 [str. 513–521].
- Lied & Chor 1995, nr. 6, 19.
- Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčia. *Giesmių šventė 2010 06 05*. Klaipėda: LEBMS, 2010.
- Lomanas 2005 – J. Lomanas (kun. Juozas Lomanas). *Quo vadis, modernioji Europa?* Vilnius: MMV.
- Lukšaitė 1999 – I. Lukšaitė. *Reformacija Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje ir Mažojoje Lietuvoje. XVI a. trečiasis dešimtmetis – XVII a. pirmasis dešimtmetis*. Vilnius: Baltos lankos.
- Mureika 2001 – J. Mureika. Dvasingumo pasireiškimo prasmė. *Dvasingumas žmogaus pasaulyje*. Vilnius: VPU, 46–88.
- Naujalis 1906 – J. Naujalis. *Lietuviškas bažnytinis giesmynas*. Kaunas.
- Nordisk–Baltisk korfestival. *Skien – Norway 27 06 – 02 07 2000*. /Utgitt i samarbeid med/ Published in Collaboration with NORSK MUSIKFORLAG A/S.
- Sezemanas 1970 – V. Sezemanas. *Estetika*. Vilnius: Mintis.
- Поола 1974 – М. Поола. Певческие праздники и их воздействие на трудящихся Эстонской ССР. Автореф. канд. дис. Москва: МГИК.
- Поршнёв 1966 – Б. Поршнёв. *Социальная психология и история*. Москва: Наука.
- Šveiceris 1989 – A. Šveiceris *Kultūra ir etika*. Vilnius: Mintis.
- Thomann 1942 – R. Thomann. *Der eidgenössische Sängerverein 1842–1942*. Zürich: Institut Orell Füßli A.-G.

Regimantas Gudelis

SOURCES OF SONG FESTIVALS AND THE LUTHERAN MUSICAL TRADITION

Summary

Reformation in Western Europe (the second half of the 19th century – the first half of the 20th century) embraced all spheres of social life: religion, ideology, politics, culture, art. In the centre of Lutheran music is the communal chanting and polyphonic choir, the esthetical reference point being the choral. This tradition brought the society nearer to the choir, induced the movement of amateur choirs and raised the prestige of choral art.

The first Song Festivals were held in Zurich (Switzerland) in 1843 and in Wurzburg in 1945. After them German Lutherans transferred their festivals to the Baltic lands: in 1857 they held the festival in Talin, in Riga in 1861, again in Talin in 1866, in Finland in 1884. These Song Festivals encouraged Estonians and Latvians to adopt the tradition and hold their own national Song Festivals. Now Song Festivals are held only in Estonia,

Latvia and Lithuania. In 2003 they were included in UNESCO registre of Masterpiece of the Oral and Intangible Heritage of Humanity.

The attempt of the Lutheranism originator M. Luther to spread faith, consolidate the community, state harmony in it through choral singing eventually developed into a consistent school of folk choir education, which combined musical education in the school-choir system.

The article focuses on the importance of the communal chanting tradition in teaching choir sensation, self-contained spiritual value, at the same time the spiritual power of the nation and precondition for the further choral activity. The choral, having combined the music spheres of sacra and profana, turned into the intonation code of Lutheran music, the chanting tradition transferred from generation to generation. The phenomenon of echo chanting psychology is pointed out; while chanting people are trying to harmonise spiritual vibration, create consonance, which is symbolised by the unison in music. Moderately optimistic tone of Lutheran hymns is favourable for the mass choral intonation and communal psychology.

At the turn of the 18th–19th century, the religious asceticism-pietism spread as the outcome of the endless wars in Western Europe temporarily interrupted the activity of the church choirs. On the basis of church choirs strong temporal choral communities were formed. With the help of the active attempt, establishing academic church art education institutions near universities, which trained cantors and organists, the crisis in choral art was overcome. During the 3rd–4th decades of the 19th century the outbreak of Lutheran choirs occurred. The communication among choirs expanded. The initiators of the expansion of Lutheran chanting were the German ethos. In the second half of the 19th century male choirs in Germany represented self-awareness of the German burghers' layer, nationalistic and political aspirations. From the confessional point of view the singers' movement in the north and south-west of Germany, partly in Switzerland took place as the consolidation of the Protestant power. In the Baltic lands Estonian and Latvian national rebirth grew out of the choral movement.

The rise of the Song festivals was also influenced by the historical, political and even economic impulses.

The article formulates the complex of integral preconditions. They were the break-up of the feudal system and the dominance of capitalism;

national movement, national cultures, economics, the idea of the strong national state; romanticism and monumentalism in art, impressed by the Great French Revolution spreading mass festivals with music, movements of amateur choirs; impulses coming out of local choral tradition.

In 20th–21st centuries Song festivals are held only in the Baltic states – in Estonia, Latvia, Lithuania. A new tradition – the tradition of Nordic-Baltic Song festival is being formed. Lutheranism as an ideology has lost its initial organisational role, however there is a lot of manifestation of its musical tradition – symbolism in the new type of the international Song festivals (Bridges of song festival in Talin in 1991) in which choirs from the Baltic and Nordic countries, the USA and Canada choir delegations participated; in six Nordic-Baltic Choir Festivals. Their programs contain a considerable amount of sacral, mostly choral music of Lutheran trend.